

УДК 347.1

Юлія Пилипко,асистент кафедри приватного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ПОРЯДОК ПОВІДОМЛЕННЯ УЧАСНИКІВ ТОВАРИСТВА ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ

Стаття присвячена аналізу порядку повідомлення учасників товариства про проведення загальних зборів акціонерного товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. Здійснено порівняння норм чинного законодавства України та Директиви ЄС, що регулюють визначені відносини. Сформовано пропозиції щодо вдосконалення порядку повідомлення учасників товариства з огляду на розвиток сучасних телекомунікаційних технологій.

Ключові слова: повідомлення про проведення загальних зборів, електронні довірчі послуги, реєстрована електронна доставка, недійсність рішень загальних зборів товариства.

Постановка проблеми. Однією з підстав визнання недійсними рішень загальних зборів учасників (акціонерів) товариства може бути, зокрема, позбавлення учасника (акціонера) можливості взяти участь у загальних зборах. Нині відсутнє чітке нормативне визначення порядку повідомлення учасників про проведення загальних зборів, у зв'язку із чим існує потреба у наступному вдосконаленні правового регулювання корпоративних відносин. Це дозволить забезпечити захист прав учасників (акціонерів), а також звести до мінімуму зловживання ними своїм правом на оскарження рішення загальних зборів з метою втручання у господарську діяльність товариств.

Частково ця проблема була предметом дослідження І. Р. Калаура, О. Р. Ковалишина, І. Б. Саракуна, Н. А. Сліпенчук, О. В. Щербини та інших.

Метою статті є аналіз норм права, що регулюють проведення загальних зборів товариств, а саме порядок повідомлення учасників про їх проведення, а також внесення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання цього порядку.

Виклад основного матеріалу. Рішення загальних зборів товариства можуть бути визнані недійсними в судовому порядку в разі недотримання процедури їх скликання, встановленої статтею 61 Закону України «Про господарські товариства», статтею 35 Закону України «Про акціонерні товариства». Права учасника (акціонера) товариства можуть бути визнані порушеними внаслідок недо-

тримання вимог закону про скликання і проведення загальних зборів, якщо він не зміг взяти участь у загальних зборах, належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі у загальних зборах тощо [1]. Тому належне повідомлення учасника товариства про проведення загальних зборів є необхідним для їх дійсності та забезпечення стабільності цивільних правовідносин.

Порядок скликання і проведення загальних зборів, а також умови повідомлення учасників товариства встановлюються Статутом товариства і законами. Найбільш детально вимоги щодо повідомлення про проведення загальних зборів визначені у Законі України «Про акціонерні товариства», тому розглянемо цей порядок на прикладі акціонерного товариства.

Спочатку варто з'ясувати, кого належить повідомляти про проведення зборів. Згідно з ч. 2 ст. 42 Закону України «Про акціонерні товариства» право голосу на загальних зборах акціонерного товариства мають акціонери – власники простих акцій, а у випадках, передбачених Законом та Статутом товариства, – також акціонери-власники привілейованих акцій, які володіють акціями на дату складення переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах. Згідно з п. 15 ч. 2 ст. 52 Закону України «Про акціонерні товариства» визначення дати складення переліку акціонерів, які мають бути повідомлені про проведення загальних зборів, належить до компетенції наглядової ради акціонерного товариства. Встановлена дата

не може передувати дню прийняття рішення про проведення загальних зборів і не може бути встановленою раніше, ніж за 60 днів до дати проведення загальних зборів. Письмове повідомлення про проведення загальних зборів та проект порядку денного надсилається персонально акціонерам особою, яка скликає загальні збори, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення. Повідомлення розсилає особа, яка скликає загальні збори, або особа, яка веде облік прав власності на акції товариства – депозитарій.

Повідомлення здійснюється у спосіб, передбачений Статутом товариства, й обов'язково поштовим повідомленням персонально (з врученням). Акціонерне товариство повинно мати документарні підтвердження надіслання персональних повідомлень про проведення загальних зборів та зберігати їх. В іншому разі у недобросовісних акціонерів будуть всі можливості зловживати своїми правами та вимагати визнання рішення загальних зборів недійсними, а акціонерне товариство не буде мати змоги довести в судовому порядку факт належного повідомлення.

Згідно з правовою позицією Верховного Суду України, за загальним змістом термін «повідомлення» включає в себе не тільки надіслання відомостей, з якими особа має бути обізнаною, а й отримання цією особою зазначених відомостей [2].

Передбачений Статутом товариства спосіб повідомлення акціонерів про проведення загальних зборів та їх порядок денний, а також про зміни у порядку денному загальних зборів повинен забезпечувати надіслання персонального письмового повідомлення кожному акціонеру, а вже конкретний спосіб надіслання, вручення цього письмового повідомлення визначається в Статуті [3]. Що стосується порядку скликання загальних зборів учасників товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, то його правове регулювання є ще менш визначеним. Відповідно до статті 61 Закону України «Про господарські товариства» учасники товариства з обмеженою відповідальністю повідомляються передбаченим Статутом товариства способом із зазначенням часу і місця проведення зборів та порядку денного. Дане положення не є аналогічним вимогам, що передбачені Законом України «Про акціонерні товариства», а саме не вимагається виключно письмова форма повідомлення, а має значення лише доведення до відома учасника про проведення загальних зборів. Однак, виходячи з вимог практики, повідомлення повинно здійснюватися саме письмово. Також вважаємо, що перелік інформації, яку повинно

містити повідомлення, повинен бути аналогічним тому, що передбачений в ч. 3 ст. 35 Закону України «Про акціонерні товариства».

У Проекті Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 4666 від 13 травня 2016 року порядку скликання загальних зборів учасників присвячена окрема стаття. Зокрема, передбачається вимога здійснювати повідомлення поштовим відправленням з описом вкладення, якщо інший спосіб повідомлення не встановлений Статутом товариства [4]. Лише наявності розрахункового документа про надіслання повідомлення з врученням та підпису отримувача (акціонера, учасника) не достатньо для встановлення відповідності змісту повідомлення та наявності всієї інформації, що необхідна. Відсутність опису вкладення може бути підставою для визнання повідомлення неналежним, оскільки учасник може посилатись на те, що він отримав порожнього листа. Дотримання вимоги відправлення з описом вкладення в умовах чинного законодавства дає можливість товариству мати докази належного повідомлення учасників у вигляді опису вкладення та розрахункового документа, тому дана норма може бути сприйнята цілком позитивно.

Законодавством передбачається можливість внесення змін до порядку денного загальних зборів товариства після повідомлення учасників. Після надіслання акціонерам повідомлення про проведення загальних зборів акціонерне товариство має право вносити зміни до документів, наданих акціонерам або з якими вони мали можливість ознайомитися, лише у зв'язку зі змінами в порядку денному (тільки включення нових питань) чи у зв'язку з виправленням помилок не пізніше ніж за 10 днів до дати проведення загальних зборів. Про такі зміни акціонери повинні бути повідомлені. Аналогічне положення передбачене і в Проекті Закону України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю».

Варто звернути увагу на те, що відповідно до висновків Верховного Суду України, у разі встановлення факту повідомлення та/або факту участі акціонера у загальних зборах порушення порядку повідомлення не повинно тягти за собою визнання рішень загальних зборів акціонерів недійсними [5]. Для корпоративних відносин товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю зазначені положення повинні бути аналогічними. Водночас позивачеві не може бути відмовлено у задоволенні вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів тільки з мотивів недостатності його голосів для зміни результатів голосування з прийнятих

загальними зборами учасників (акціонерів) рішень, оскільки вплив учасника (акціонера) на прийняття загальними зборами рішень не вичерпується лише голосуванням [1].

Питання визначення переліку осіб, що мають право брати участь у загальних зборах, є дотичним до повідомлення учасників. Згідно з п. 15 ч. 2 ст. 52 Закону України «Про акціонерні товариства» визначення дати складання такого переліку акціонерів належить до компетенції наглядової ради акціонерного товариства. Однак дата складення переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах, встановлюється в Законі, а саме в ч. 1 ст. 34 проводиться станом на 24 годину за три робочих дні до дня проведення таких зборів у порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему. Тому, на нашу думку, з метою усунення колізії варто виключити з п. 15 ч. 2 ст. 52 Закону України «Про акціонерні товариства» слова «та мають право на участь у загальних зборах відповідно до статті 34 цього Закону».

На вимогу акціонера товариство зобов'язане надати інформацію про включення до його переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах. Завдяки цьому в акціонерів є можливість заздалегідь встановити наявність свого прізвища у ньому. Однак, згідно з ч. 2 Закону України «Про акціонерні товариства», вносити зміни до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах акціонерного товариства, після його складання заборонено. Погоджуємось із думкою І. Б. Саракун та О. Р. Ковалишина про необхідність виключення абз. 1 ч. 2 ст. 34, що встановлює цю заборону [6, с.86], для запобігання ситуаціям, коли відомості про власника акції вже будуть включені в депозитарну систему, але не будуть міститись у переліку власників, що сформований попередньо.

Разом із тим виникає питання про повідомлення «нових акціонерів», що набули права власності на акцію в період після дати складення переліку осіб і підлягають повідомленню про проведення загальних зборів. Дане питання залишається неврегульованим, а вимоги повідомлення та строк повідомлення таких акціонерів Закон України «Про акціонерні товариства» не встановлює. Вважаємо, що для того, щоб забезпечити їхні права, на виконавчий орган товариства або депозитарій за відповідним договором потрібно покласти обов'язок разом із внесенням змін в депозитарну систему надсилати цим «новим акціонерам» повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства. Також виникає питання про реалізацію таким акціонерами своїх прав на ознайомлення з

інформацією, що надсилається в повідомленні про проведення загальних зборів. Такі акціонери не мають достатньо часу (менше 30 днів) для ознайомлення з проектами рішень, з документами, необхідними для прийняття рішень з питань порядку денного.

Що стосується формування реєстру власників іменних цінних паперів, а також реєстру осіб, яких належить повідомити про скликання загальних зборів, то це здійснюється Національним депозитарієм на підставі відповідних розпоряджень товариства. У таких розпорядженнях обов'язково повинні вказуватися: 1) повне найменування та код за ЄДРПОУ емітента; 2) інформація про випуск цінних паперів; 3) підстава для складання реєстру власників іменних цінних паперів; 4) дата, станом на яку складається реєстр власників іменних цінних паперів / облікового реєстру (далі – дата обліку); 5) спосіб передання реєстру власників іменних цінних паперів або облікового реєстру [7]. Якщо у розпорядженні на складання реєстру/переліку власників іменних цінних паперів зазначена підстава «в інших випадках, які передбачені законодавством України», така підстава має містити посилання на відповідну норму законодавства, якою у такому конкретному випадку передбачено складання реєстру/переліку власників іменних цінних паперів [8].

Загалом положення чинного національного законодавства, що регулюють порядок і способи повідомлення про проведення зборів, обмежують, порівняно з положеннями Директиви 2007/36/ЄС «Про використання певних прав акціонерів у лістингованих компаніях», свободу дій та вибору способу повідомлення товариствами. Згідно з ч. 2 ст. 5 Директиви, компанія повинна повідомити про скликання загальних зборів у спосіб, який забезпечує швидкий доступ до такої інформації на недискримінаційній основі. Держава-член повинна вимагати від компанії використання таких засобів зв'язку, які забезпечують надійну й ефективну передачу інформації обмеженій кількості осіб в усьому Співтоваристві. Таким чином, Директива не обмежує способи повідомлення акціонера виключно персональним письмовим повідомленням, що відповідає потребам швидкого прийняття рішень товариством та сучасному розвитку технологій.

Також Директива встановлює вимогу про забезпечення у період починаючи не пізніше ніж за 21 день до дати проведення загальних зборів розміщення компанією для її акціонерів на Інтернет-сайті компанії принаймні інформації про: скликання загальних зборів; загальну кількість акцій та прав голосу

станом на дату скликання; документи, які необхідно надати загальним зборам; проект резолюції або, у разі якщо не запропоновано ухвалення жодної резолюції, коментар компетентного органу компанії щодо питань, включених до порядку денного; за необхідності, форми, які використовуються для голосування за довіреністю та за допомогою поштового зв'язку [9].

У Законі ж України «Про акціонерні товариства» встановлена застаріла вимога щодо опублікування в офіційному друкованому органі повідомлення про проведення загальних зборів. Обов'язок опублікування інформації покладено лише на публічні акціонерні товариства. Також не міститься в Законі перелік інформації, що підлягає опублікуванню, за винятком необхідності розміщення проектів рішень, що внесені до порядку денного.

З огляду на важливість надійності підтвердження отримання саме акціонером, а не іншою особою, повідомлення, велике значення має прийнятий у першому читанні 20 вересня 2016 року Проект Закону України «Про електронні довірчі послуги» № 4685. Зокрема, Закон регулює порядок реєстрованої електронної доставки, що є послугою, яка дає змогу передавати електронні дані між третіми сторонами за допомогою електронних засобів та засвідчувати обробку переданих електронних даних, у тому числі підтверджувати відправлення та отримання електронних даних, та захистити відправлені електронні дані від втрати, крадіжки, пошкодження або несанкціонованих змін. Передбачається, що електронні дані, які відправлені та отримані з використанням кваліфікованої послуги реєстрованої електронної доставки, мають презумпцію цілісності електронних даних, їх гарантованої передачі ідентифікованим відправником та гарантованого отримання ідентифікованим отримувачем, а також точності дати і часу відправки та отримання електронних даних, які вказуються під час надання цієї послуги. При цьому кваліфікована реєстрована електронна доставка повинна відповідати таким вимогам: 1) надаватися кваліфікованим постачальником електронних довірчих послуг; 2) повинна забезпечуватись електронна ідентифікація відправника; 3) перед доставкою електронних даних повинна забезпечуватись електронна ідентифікація отримувача [10]. Виходячи з наявної судової практики та необхідності забезпечення ідентифікації особи, що отримує повідомлення, і забезпечення гарантованості факту отримання особою повідомлення, прийняття вищезгаданого проекту Закону дасть можливість товариствам з великою кількіс-

тю учасників ефективніше здійснювати належне повідомлення про скликання загальних зборів.

Виникають і питання процесуального характеру у процесі встановлення підсудності справ про визнання недійсними рішення загальних зборів у разі неналежного повідомлення про їх скликання, а судової практика ще не має однозначного його вирішення. Згідно з п. 4 ст. 12 ГПК України господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи, крім трудових спорів. Тлумачення даної норми дане в Постанові Пленуму Вищого господарського суду України від 25.02.2016 № 4 «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин». Учасник, який вибув зі складу юридичної особи, може бути стороною корпоративного спору про визнання недійсними рішень про виключення його зі складу юридичної особи, а також про визнання недійсними інших рішень юридичної особи, якщо ці рішення прийняті в період до виходу (виключення) учасника, а відповідні вимоги обґрунтовуються порушенням його корпоративних прав на момент прийняття такого рішення [1].

Спори про визнання недійсними рішень органів управління юридичної особи за позовом особи, яка не є учасником (акціонером, членом, засновником), у тому числі таким, що вибув, у разі оспорування рішень органів управління юридичної особи, прийнятих після його вибуття, не є корпоративними та підлягають вирішенню господарськими судами, якщо позивачем є суб'єкт господарювання – юридична особа, і загальними судами, якщо позивачем є фізична особа. Право на звернення до суду з позовом про визнання недійсними рішень органів управління товариства мають лише ті учасники, які були учасниками на дату прийняття рішення, що оскаржується, а рішення порушує їхні права та інтереси. При цьому виникають ситуації, коли господарські суди та місцеві суди не відносять спір до своєї підсудності, а особа позбавляється гарантованого їй Конституцією України права на судовий захист. Для запобігання цьому Вищий Господарський суд України наголошує, що судам слід враховувати, що у разі коли в ухвалі про закриття провадження у справі місцевим загальним судом визначено господарську юрисдикцію

спору як такого, що виник із корпоративних правовідносин, така справа підлягає розгляду господарським судом. Ці правила підсудності не сприяють створенню єдиної судової практики щодо визнання недійсними рішень загальних зборів учасників господарських товариств у тому числі і з підстав неналежно повідомлення учасника.

Висновки

Положення чинного законодавства не повною мірою забезпечують ефективне регулювання корпоративних відносин у сфері скликання загальних зборів учасників товариств та через свою невизначеність створюють можливості для зловживання правами учасників товариства для визнання недійсними рішень загальних зборів із формальних підстав (неналежна форма повідомлення, відсутність повідомлення про вручення), навіть за самої присутності цього учасника на зборах і доведення інформації про проведення зборів до його відома. Запобігти даним порушенням прав акціонерів можна шляхом формування єдиної практики здійснення повідомлення учасників та «перестраховання» виконавчих органів товариств через використання декількох видів повідомлень (електронне, поштою).

Також узгодження потребують положення Закону України «Про акціонерні товариства», тому варто виключити з п. 15 ч. 2 ст. 52 Закону слова «та мають право на участь у загальних зборах відповідно до статті 34 цього Закону».

Перспективним вважаємо електронне повідомлення, що буде реалізоване через надання кваліфікованих електронних довірчих послуг. У зв'язку з прийняттям Закону України «Про електронні довірчі послуги» варто внести зміни в Закон України «Про акціонерні товариства», а саме: абзац перший та абзац другий статті 35 після слова «письмове» доповнити словами «або електронне (з використанням електронних довірчих послуг)».

Список використаних джерел:

1. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин : Постанова Пленуму Вищого Господарського суду

України від 25 лютого 2016 року № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>

2. Постанова Судових палат у цивільних та господарських справах Верховного Суду України від 17 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/8AE0402D1F7137E3C2257DF9003ED092](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/8AE0402D1F7137E3C2257DF9003ED092)

3. Про порядок застосування пункту 14 статті 2, статті 35 та частини сьомої статті 38 Закону України «Про акціонерні товариства» щодо повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства : роз'яснення Державної Комісії з цінних паперів та фондового ринку від 16.03.2010 N 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nssmc.gov.ua/user_files/content/805/1315571155.doc

4. Проект Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 4666 від 13 травня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=59093&pf35401=387437>

5. Узгальнення судової практики Судової палати у господарських справах Верховного суду України від 01 квітня 2004 р про вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням Закону України «Про господарські товариства» у частині регулювання діяльності акціонерних товариств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0315700-04>

6. Саракун І. Б. Напрямки вдосконалення положень Закону України «Про акціонерні товариства» / І. Б. Саракун, О. Р. Ковалишин // Цивільне право та цивільний процес: актуальні питання. – 2013. – № 12. – С. 85–88.

7. Положення про провадження депозитарної діяльності : затверджене рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23 квітня 2013 року № 735 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1084-13/para887#n887>

8. Регламент провадження депозитарної діяльності Центрального депозитарію цінних паперів, затверджений рішенням Правління Публічного акціонерного товариства «Національний депозитарій України» від 14.09.2016 № 1/21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://csd.ua/images/stories/pdf/Reglament_CD_201610.pdf

9. Директива 2007/36/ЄС від 11 червня 2007 про використання певних прав акціонерів у лістингованих компаніях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/file/32722>

10. Проект Закону України «Про електронні довірчі послуги» № 4685 від 17 травня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=59139&pf35401=388068>

Статья посвящена анализу порядка уведомления участников обществ о проведении общего собрания акционерных обществ, обществ с ограниченной и дополнительной ответственностью. Проведено сравнение норм действующего законодательства Украины и Директивы ЕС, регулирующих данные отношения. Сформулированы предложения по совершенствованию порядка уведомления участников общества с учетом развития современных телекоммуникационных технологий.

Ключевые слова: уведомление о проведении общего собрания, электронные доверительные услуги, регистрируемая электронная доставка, недействительность решений общего собрания общества.

In this article it is analyzed the order of notification the shareholders about calling of general meeting in joint-stock companies, limited liability companies and additional liability companies. It is also conducted a comparison of Ukrainian legal acts and EU Directive that regulate this procedure. Several proposals are formed to improve the notification procedure of the members considering the development of modern telecommunication technologies.

Key words: notification about calling of general meeting, electronic trust services, recorded electronic delivery, the invalidity of the decisions of the general meeting of the company.

